

Катехизм УГКЦ для молоді «Ми йдемо з Христом»: початок шляху?¹

Церква постійно перебуває в пошуку способів висловлення віри у Воскреслого, утверджуючи спільноту в єдиному й істинному ісповіданні Бога. Одним з інструментів передання цієї віри є катехизм – книга, за посередництвом якої Церква артикулює своє вчення. Проте жодне визначення і жодна з написаних книг не може вмістити в себе вираження досвіду того, ким є Бог і що Він зробив в особі Ісуса, а тому єдине ісповідання віри вимагає розмаїття формулювань, відповідних кожній конкретній помісній Церкві. Ба більше, на прикладі створення молодіжних катехизмів бачимо бажання Церкви висловити свою віру в зрозумілий для окремої соціальної групи спосіб.

Молодіжний катехизм «Ми йдемо з Христом» з'явився в УГКЦ наступним за чергою після «загального» катехизму «Христос – наша Пасха». Це свідчить про особливу увагу до молоді та визнання факту існування окремої «молодіжної культури», що потребує унікального способу комунікації, перекладу сенсів «іншою мовою», а отже – й окремого катехизму.

Структура катехизму

Питання, що ж це за мова, не є риторичним, адже існування окремої «молодіжної культури» – дискусійне², так само, як і підходи до окреслення загальних ознак цієї культури³. Тому вкрай цінним є вступ, у якому виражено бачення того, ким є молодь і якої мови вона потребує.

Загальне представлення молодого покоління як такого, що перебуває у кризі, страху та пошуку втілення вічного Євангелія в сучасному контексті (с. 7), увиразнюється завдяки чотирьом структурним елементам, які водночас виступають ніби методологічними принципами викладу:

- Біблійним архетипом катехизму є подорож до Емаусу з Євангелія від Луки, впродовж якої учні, перебуваючи в кризі, зустрічають Воскреслого, мають нагоду сперечатися з Ним, ділитися своїми страхами й переживаннями, слухати Його та врешті пізнати Христа при ламанні хліба.
- Цей архетип утілюється у вигляді паломництва сторінками катехизму до знакових для УГКЦ святинь, які покликані продемонструвати окремі аспекти ідентичності УГКЦ як помісної Церкви.
- Шестеро прочан, які беруть участь у паломництві, разом є «уособленням молодості... Церкви» (с. 8). Мандрівники походять із різних місцевостей,

¹ «Ми йдемо з Христом»: Катехизм для молоді. Львів: Свічадо 2021, 228 с.

² J. Janssen, M. Dechesne, A. Van Knippenberg. The Psychological Importance of Youth Culture. A Terror Management Approach // *Youth & Society* 31/2 (1999) 152–167.

³ M. Buchmann. Sociology of Youth Culture // *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* / ред. N. J. Smelser, P. B. Baltes, т. 23. Amsterdam: Elsevier 2001, с. 16660–16664.

від Луганська до Торонто, перед кожним із них стоять конкретні виклики, кожен прочанин має свої питання щодо життя в Бозі.

- Водночас ці питання прочан стосуються глибин віри, і розкрити їх може лише Премудрість Бога. Згадка про неї обрамляє три розділи катехизму: «Ми віримо», «Ми надіємось», «Ми любимо».

Підсумовуючи, можна сказати, що молодь представлено як таку, що перебуває в пошуках відповідей на питання. Вона «знає про християнську віру, але ...потребує спілкування з Учителем віри, який тлумачить і допомагає... зрозуміти сенс подій» (с. 81). Тобто молодь потребує не просто опису того, «у що вірить Церква», – відповіді мають бути скоріше роз'ясненням, «чому вона вірить саме так», і використовувати сучасні образи для передавання вічних істин віри.

Місія нездійсненна

Вишуканість структури катехизму стала, однак, і викликом, адже створити правдоподібний діалог, вплетений у динамічну історію подорожі великої кількості дійових осіб, кожна з яких має свою, унікальну біографію, – вкрай нетривіальне завдання, особливо зважаючи на необхідність дотримуватися догматичної виваженості й чіткості тексту.

Уособленням цієї догматичної виваженості виступає провідник прощі, «отець Андрій». Він єдиний з усіх прочан не має біографічного опису, сумнівів та особистих викликів, а тому є, властиво, персонажем, що сутнісно Інший. Літературно достовірна побудова живого діалогу з таким Іншим, здається, виходить далеко поза межі завдань, які може поставити перед собою катехизм.

Тому наративна частина катехизму, демонструючи, як Церква бачить себе і молодь, на практиці вкрай ускладнює реалізацію постульованої діалогічності. З урахуванням того, що весь катехизм складається з двох сотень рясно ілюстрованих сторінок, серед яких частина тексту присвячена дотриманню «художньої канви», а певні явища розглядаються декілька разів – під різними кутами зору, залежно від розділу⁴ (що навіть призводить подекуди до дублювання супровідних цитат)⁵, на саме роз'яснення віри залишається не так багато місця.

⁴ Щодо співвідношення періоду Великого посту і часу святкування Пасхи погляди авторів різних розділів не узгоджуються. У першому розділі сказано, що «коли ми щороку святкуємо Пасху, то спомінаємо нерозривно поєднані страждання, смерть і воскресіння Ісуса Христа» (с. 58), тобто висловлено традиційний погляд на існування єдності «Пасхального Тридення». Натомість у другому розділі читаємо, що Великий піст триває від понеділка Сиропусного тижня аж до празника Воскресіння Христового (с. 133), що включає Страсну п'ятницю і Страсну суботу до днів Великого посту.

⁵ У першому і другому розділах (с. 25 і 121) цитується тотожний текст молитви, хоч і в різному обсязі та з дещо відмінними підписами.

Короткий катехизм чи молодіжний катехизм?

«Брак місця» відчувається з першої ж сторінки частини першої, адже при цитуванні євангельського уривка про подорож до Емаусу, котрий є ядром усієї книги, випущено рядки, в яких учні ставлять Ісусові запитання та діляться своїми сумнівами (с. 11).

Парадоксальність «замовчування» речей, які лежать в осерді самого катехизму, ще рельєфніше видно на прикладі місця ікони у книзі. Серед близько двохсот зображень, поміщених у текст, ікони не лише виразно домінують кількісно, а й виконують вагомішу роль, ніж просто ілюстративний матеріал. Значна частина ікон має підписи-коментарі, які, розтлумачуючи зміст конкретного образу, допомагають краще зрозуміти тему розділу. Завдяки цьому ікони, нарівні з цитатами з літургійних текстів і творів Святих Отців, стають одним із джерел заглиблення у віру Церкви.

Водночас, хоча цілу сторінку катехизму й присвячено опису того, що таке іконостас, які ікони в ньому традиційно розміщують, алегоричним тлумаченням його елементів (с. 102), у тексті немає жодного окремого абзацу, де розглядалось би богослов'я ікони та пояснювалося, чому Церква почитає ікони⁶. Така описовість, за відсутності пояснення самого явища, може ввести в сум'яття. Втім, не виключено, що це може стати і спонукою до подальших пошуків та поглиблення віри.

Те, що у своїй «стислій всеохопності» катехизм, особливо в частині «Ми віримо» та поясненні 10 Божих Заповідей, не завжди надає достатню кількість «зачіпок», які можуть провадити читача⁷, спонукає сприймати друкований текст як коротку основу, що має значний потенціал для скерування й підтримання пошуків читачів за умови подальшої його розбудови в рідному для молоді онлайн-середовищі.

Перспективи

Очікування на онлайн-формат є небезпідставними, враховуючи слова Блаженнішого Святослава під час урочистого проголошення молодіжного ка-

⁶ Окрема згадка під іконою Нерукотворного Спаса (с. 148), що «Лик ікони *Нерукотворного Спаса* збігається з відбитком обличчя Ісуса на Його поховальній плащаниці («Туринській»), тому портретну схожість Христа спостерігаємо на різних іконах», не є власне богословським поясненням того, що таке ікона і чому ми почитаємо ікони. Натомість воно скоріше викликає додаткові запитання, наприклад: чи має значення подібність лику на іконі до зображення на Туринській плащаниці? А якщо так, то яким є місце й цінність тих ікон, котрі цієї схожості не мають?

⁷ Наприклад, сказано, що гріхами проти заповіді «Не чини перелюбу» є «одностатеві стосунки (гомосексуалізм) та інші збочення; зміна статі, позашлюбні статеві стосунки, згвалтування, проституція, порнографія, мастурбація, спокушання інших відвертим зовнішнім виглядом». Переважної частини цих гріхів більше не згадано ніде по тексту, а подача їх просто переліком через кому робить незрозумілим навіть те, чи є ці гріхи різної важкості.

техизму⁸. Питання лише в тому, який вигляд матиме цей онлайн-варіант: буде простою ретрансляцією друкованого видання чи, можливо, чимось більшим? Оскільки публікації в Інтернеті мають значний потенціал для інтерактивності й ведення відкритого діалогу, онлайн-варіант міг би стати майданчиком, де клир і вірні спілкувалися б та дискутували на основі тексту катехизму під наглядом модераторів.

Посилання на деякі з діалогів могли б увійти в наступну друковану версію за посередництвом QR-кодів. Це дозволило б, не збільшивши обсягу книги, запросити кожного читача особисто пройти тернистий шлях роздумів. Шлях до святині є невід'ємною частиною паломництва. Саме під час такого, непоказного зовні, шляху до Емаусу учні мали нагоду слухати Ісуса, а тому молодіжна проща до істин, відповіді на які містяться в катехизмі, ще тільки попереду.

Едуард Бердник

аспірант, УКУ, Львів

⁸ Див.: Урочисте проголошення Катехизму для молоді «Ми йдемо з Христом» // *Живе телебачення*: www.youtube.com (хв. 22–22:30).